

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

"ทุกๆวัน มีคนเสียชีวิตประมาณ 2,500 คนเนื่องจากภาวะน้ำเสียและประมาณ 2 ใน 3 ของประชากรโลก ต้องบริโภคน้ำสกปรก ส่งผลให้เกิดโรคท้องร่วง คร่าชีวิตเด็ก อายุต่ำกว่า 5 ขวบประมาณ วันละ 4.6 ล้านคนต่อปี

ทุกปี โลกจะสูญเสียพื้นที่เกษตรถึง 6 ล้านเอเคตาร์ และสูญเสียพื้นที่กว่า 20 ล้านเอเคตาร์ เนื่องจากความแห้งแล้งดูดซึมน้ำฝนให้หายลงใต้ดินอย่างรวดเร็วทำให้ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ไม่สามารถเอื้อประโยชน์ในการผลิต"

(นิตยสาร"สารคดี" กรกฎาคม 2531)

"ในปี 2530 เกิดความแห้งแล้งที่นับเป็นความแห้งแล้งมากที่สุดในรอบ 40 ปี ที่ญี่ปุ่น ส่วนในยุโรปใต้ก็เกิดลมร้อนคร่าชีวิตมนุษย์ในประเทศกรีซถึง 1,000 คน ในปีต่อมาได้เกิดภัยน้ำท่วมครั้งใหญ่ที่สุดในบังคลาเทศ และทางภาคใต้ของไทย

.....บัณฑิตยสภาวิทยาศาสตร์แห่งชาติสหรัฐฯ ได้พยากรณ์ว่าในอีก 40 ปี ข้างหน้านี้ อากาศที่ห่อหุ้มโลกจะร้อนขึ้นประมาณ 3 องศาเซลเซียส ปรากฏการณ์ที่บรรยากาศโลกร้อนขึ้นนี้ เป็นปรากฏการณ์ที่เรียกว่า Green House Effect หรือที่เรียกว่า การเกิดสภาวะเรือนกระจก ซึ่งจะทำให้ระดับน้ำทะเลสูงขึ้น 20-140 ซม. อันจะก่อให้เกิดน้ำท่วมอย่างกว้างขวางขึ้นในโลกได้"

(หนังสือพิมพ์"มติชน" มกราคม 2533)

เหล่านี้เป็นสภาวะความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติที่ก่อให้เกิดผลเสียต่อมนุษย์ทั่วโลก ทั้งนี้เป็นผลมาจากการใช้และการทำลายคุณภาพทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศวิทยาของมนุษย์ในช่วง 2-3 ทศวรรษที่ผ่านมา และโดยที่การดำรงอยู่ของมนุษย์เกี่ยวพันอย่างแนบแน่นกับสภาวะแห่งธรรมชาติ การกระทำใดๆ ก็ตาม ย่อมมีผลเกี่ยวข้องกับระบบนิเวศวิทยา และเมื่อเกิดความเสื่อมโทรมต่อสิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศวิทยาและทรัพยากรธรรมชาติขึ้นมาแล้ว ก็ย่อมส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ชัดเจนและมากขึ้นทุกที ตามระดับแห่งความเสื่อมโทรมนั้น ผลกระทบนี้ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของภัยธรรมชาติ การทำลายป่าไม้ สัตว์ป่า การ

ขาดแคลนที่ดินและการเสื่อมสภาพของดิน การขาดแคลนน้ำใช้สอย อากาศที่ร้อนและแห้งแล้ง น้ำเสีย อากาศและเสียงเป็นพิษ สารพิษ ขยะมูลฝอย ฯลฯ ล้วนกลายเป็นปัญหาใหญ่ที่มนุษย์ทุกชาติทุกภาษากำลังเผชิญร่วมกันในปัจจุบัน

ที่กรุงสต็อกโฮล์ม ประเทศสวีเดน เมื่อปี พ.ศ. 2515 ได้มีการประชุมครั้งใหญ่ เรื่องสิ่งแวดล้อม การประชุมครั้งนี้ได้ก่อให้เกิดความตื่นตัวในปัญหาสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมอย่างกว้างขวาง ขณะนี้กล่าวได้ว่าเกือบทุกประเทศในโลกทั้งที่พัฒนาแล้วและยังอยู่ในระหว่างการพัฒนา ต่างเริ่มคำนึงถึงผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมพร้อมๆ ไปด้วยกับความจำเป็นในการใช้ทรัพยากรของประเทศ เพื่อการพัฒนาในรูปแบบต่างๆ

หากจะพิจารณาอย่างกว้างๆ จะพบว่าปัญหาสิ่งแวดล้อมนั้นเกิดขึ้นจากสาเหตุที่สำคัญ คือ

1. การเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของประชากร ซึ่งในการนี้ได้มีการประมาณกันว่าเมื่อ 2000 ปีที่แล้ว ประชากรของโลกมีเพียง 300 ล้านคน แต่ในปัจจุบันมีถึง 3,800 ล้านคน และถ้าอัตราการตายยังอยู่ในระดับปัจจุบันนี้แล้ว ประมาณปี ค.ศ. 2000 ประชากรในโลกจะเพิ่มขึ้นถึง 7,000 ล้านคน การเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของจำนวนประชากรนี้ ทำให้มีการบริโภคเพิ่มขึ้น กิจกรรมทุกอย่างที่ผลิตขึ้นเพื่อสนองความต้องการของประชากรก็เพิ่มขึ้นเป็นเงาตามตัว ทั้งอุตสาหกรรม กสิกรรม เมื่อเป็นเช่นนี้การใช้ทรัพยากรก็จะเพิ่มขึ้น พร้อมๆ กับการปล่อยของเสียออกมาเช่นกัน (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523 : 2)

2. ค่านิยมของสังคม สังคมโลกในปัจจุบันและอนาคตมีแนวโน้มที่ก่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างฟุ่มเฟือยเพิ่มมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากการสร้างที่อยู่อาศัยและการใช้เครื่องใช้อุปกรณ์ต่างๆ ในชีวิตประจำวัน เป็นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพิ่มมากขึ้นกว่าแต่ก่อน ซึ่งค่านิยมของสังคมในปัจจุบัน มักเกิดขึ้นมาจากแรงจูงใจทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ (วินัย วีรวพัฒน์, 2533 : 8-9)

3. การพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในหลายสาขา ได้มีวิวัฒนาการที่ก่อให้เกิด การนำเอาทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ได้ในปริมาณที่มากขึ้น ดังจะสังเกตได้ว่าไม่มีทรัพยากรธรรมชาติใดๆ บนพื้นโลกที่มนุษย์ยังไม่ค้นพบอีกต่อไปแล้ว ขณะเดียวกันเทคโนโลยีเองได้ก่อให้เกิดผลกระทบข้างเคียงต่อสภาพแวดล้อม และก่อให้เกิดการสูญเสียทรัพยากรธรรมชาติในระหว่างกระบวนการผลิต

4. การพัฒนาเศรษฐกิจ แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจของโลก ไม่ว่าจะ เป็นประเทศใดๆ ทั้งในอดีต ปัจจุบันและอนาคต ล้วนเป็นต้นเหตุทำให้เกิดการใช้ ทรัพยากรธรรมชาติเพิ่มมากขึ้น ก่อให้เกิดความร่อยหรอของทรัพยากรธรรมชาติ เกิดสารพิษและความเสื่อมทรามของสภาพแวดล้อม

สาเหตุทั้ง 4 ประการนี้ ทำให้เกิดผลกระทบทั้งทางตรง และทางอ้อมต่อ สิ่งแวดล้อม คือ

1. ทำให้ทรัพยากรลดน้อยลง (Resource Depletion) การดำรงชีวิตของ มนุษย์ ไม่ว่าจะในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต จะต้องอาศัยทรัพยากรธรรมชาติเป็น ปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญ เมื่อมนุษย์มีความต้องการทรัพยากรเพิ่มขึ้น จึงต้องมีการแสวง หาทรัพยากรเหล่านั้นมาให้ทันกับความต้องการ ขณะนี้ทุกแห่งไม่ว่า พื้นดิน พื้นน้ำ ภูเขา ทะเลทราย มนุษย์สามารถที่จะไปถึง และนำทรัพยากรมาใช้เกือบทุกหนทุก แห่งแล้ว แต่ความต้องการก็ยังคงมีอยู่ และปริมาณความต้องการใช้ก็เพิ่มขึ้นทั้งใน ส่วนบุคคลและส่วนรวม การขุดนำทรัพยากรขึ้นมาใช้โดยขาดความรอบคอบ ทำให้ มีแนวโน้มว่าทรัพยากรต่างๆ จะต้องหมดสิ้นลงไปในระยะเวลายาวนานนัก

2. ทำให้เกิดมลภาวะขึ้นกับสภาพแวดล้อม (Pollution) การนำเอา ทรัพยากรมาใช้ในปริมาณที่มากขึ้นเรื่อยๆ นั้น สิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ก็คือ ของเสียที่ เหลือจากการผลิตและการบริโภค ซึ่งจะถูกทิ้งออกมาสู่สภาพแวดล้อมในปริมาณที่มาก ขึ้นตามการนำไปใช้ เมื่อไม่สามารถทำลายของเสียได้ทัน ปัญหาที่เรียกว่า "มลภาวะเป็นพิษ" นับวันจึงเพิ่มความรุนแรงมากยิ่งขึ้น

3. ปัญหาของระบบนิเวศวิทยา ระบบนิเวศวิทยาไม่ว่าจะใหญ่โตกว้างขวาง หรือมีความจำกัดเพียงใด ก็ต้องมีความสัมพันธ์หรือพึ่งพาอาศัยถ่ายเทให้แก่กันและกัน ซึ่งในปัจจุบัน กิจกรรมของมนุษย์ในการใช้ทรัพยากรและการเกิดสารพิษ ได้ก่อให้เกิด ความไม่สมดุลย์ขึ้นในระบบนิเวศวิทยา ปรากฏการณ์ธรรมชาติที่เป็นผลมาจาก ความไม่สมดุลย์ของระบบนิเวศวิทยาที่เห็นได้ชัด คือ การเกิดแผ่นดินไหว การสูญ พันธุ์ของสัตว์ป่าและพรรณพืช การเกิดอุทกภัย ความร้อนและความแห้งแล้งที่เกิด ขึ้นในหลายภูมิภาค การลดลงของโอโซนในอากาศ เป็นต้น

ประเทศไทย เป็นประเทศหนึ่งที่มีแนวทางในการพัฒนาประเทศ โดยอาศัย ทรัพยากรธรรมชาติเป็นพื้นฐาน ดังจะเห็นได้จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่ง ชาติ ทศวรรษที่ประกาศใช้ โดยเฉพาะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1-3 (พ.ศ. 2504-2519) ส่วนหนึ่งในแผนฯ เป็นการมุ่งเน้นการนำเอาทรัพยากรธรรมชาติมาใช้อย่างเต็มที่

ในฐานะเป็นปัจจัยที่เอื้ออำนวย พร้อมกับเปิดโอกาสให้รัฐและประชาชนนำมาใช้ประโยชน์ได้อย่างกว้างขวาง เพื่อเร่งการขยายตัวทางเศรษฐกิจ การลงทุน การก่อสร้างโครงสร้างบริการพื้นฐานต่างๆ เช่น ถนน และเขื่อน ตลอดไปจนถึงเพื่อการยกระดับรายได้ของประชาชน ประกอบกับในช่วงเวลาดังกล่าวนี้ จำนวนประชากรของประเทศมีเพิ่มมากขึ้นถึงร้อยละ 3.2 ต่อปีจึงทำให้ทรัพยากรธรรมชาติต้องถูกนำมาใช้ประโยชน์ เพื่อการเพิ่มผลผลิตในประเทศ และการส่งออกเพิ่มขึ้น ดังนั้นจึงเป็นเรื่องที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ที่ประเทศไทยจะต้องประสบกับปัญหาเรื่องสิ่งแวดล้อมที่ไม่แตกต่างจากประเทศอื่น คือ ปัญหาสิ่งแวดล้อมในเมืองในชนบท ตลอดจนสถานะเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติที่ปรากฏอยู่ ซึ่งต้องยอมรับกันว่าอยู่ในขั้นวิกฤตมากในหลายปัญหา ดังจะเห็นได้จากภาพรวมของสถานการณ์และคุณภาพของสิ่งแวดล้อม คือ

ทรัพยากรธรรมชาติ

1. ป่าไม้ จากการศึกษาในปี 2528 พบว่าประเทศไทยมีพื้นที่ป่าไม้เหลือเพียง 29% และมีแนวโน้มจะลดลงเรื่อยๆ โดยในระยะ 30 ปีที่ผ่านมา มีอัตราการลดลงเฉลี่ยถึงปีละ 3.02 ไร่ โดยเฉพาะในภาคเหนือและอีสานซึ่งมีพื้นที่ป่ามากที่สุด ปัจจุบันลดลงอย่างมาก เนื่องจากมีการลักลอบตัดไม้ บุกรุกทำไร่เลื่อนลอยในเขตต้นน้ำและไฟป่า เป็นสาเหตุสำคัญ
2. สัตว์ป่า ปัจจัยสำคัญของปัญหานี้มาจากพื้นที่ป่า อันเป็นที่อยู่อาศัยลดน้อยลงและการลักลอบล่าสัตว์ เห็นได้จากสถิติของผู้กระทำผิดพระราชบัญญัติป่าสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า ในปี 2528 มีถึง 299 คดี
3. ดินและการใช้ที่ดินพบว่ามีอัตราการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรถึง 47.14% ในปี 2528 ซึ่งมีข้อกำหนดว่าไม่ควรใช้เกิน 48% แสดงว่า ต่อไปการขยายพื้นที่เพื่อทำการเกษตรจะเป็นไปได้ค่อนข้างจำกัด นอกจากนี้ยังมีปัญหาของการกระจายตัวของดินเค็มในภาคอีสาน ซึ่งขณะนี้มีพื้นที่ที่เป็นดินเค็มกว่า 19.4 ล้านไร่เพราะการตัดไม้ทำให้น้ำดินถูกชะล้างหลาย การขาดการบำรุงดินและการตกค้างของสารเคมีในดินมากนั่นเอง
4. ทรัพยากรธรณี สภาพปัจจุบันของการทำเหมืองแร่หรือการขุดเจาะหาพลังงานปิโตรเลียมหรือก๊าซธรรมชาติมักจะไม่มีการศึกษาผลกระทบของสิ่งแวดล้อมทำให้เกิดปัญหาอยู่เสมอ
5. ทรัพยากรชายฝั่งทะเล พบว่าป่าชายเลนปัจจุบันเหลือเพียงประมาณ 8 แสนไร่เท่านั้น ปะการังกำลังประสบปัญหาการทำลาย จากการทอดสมอเรือท่องเที่ยวการลอบวางระเบิดปลา และการทิ้งน้ำเสียลงในทะเล

6. พืชที่หายากและกำลังจะสูญพันธุ์ ขณะนี้พบว่ามีพืชพรรณหลายชนิดที่กำลังจะสูญพันธุ์เนื่องจากป่าไม้ถูกทำลาย และมีอีกหลายชนิดที่กำลังถูกคุกคามจากการลักลอบนำออกจากแหล่งต้นกำเนิด ซึ่งหากไม่เร่งอนุรักษ์ต่อไปจะสูญพันธุ์อย่างแน่นอน โดยเฉพาะในเขตป่าทุ่งใหญ่นเรศวร ที่ได้รับการขนานนามว่าเป็นป่าที่มีสภาพสมบูรณ์ที่สุดแห่งหนึ่งของโลก

มลพิษ

1. ทางน้ำ ปัจจุบันสภาพแม่น้ำสายหลักๆของประเทศ เช่น เจ้าพระยาท่าจีน แม่กลอง บางปะกง ล้วนแต่กำลังอยู่ในภาวะวิกฤตโดยเฉพาะในช่วงที่ไหลผ่านเขตเมืองใหญ่และเขตอุตสาหกรรม เนื่องจากมีการทิ้งน้ำเสียจากชุมชนอุตสาหกรรม น้ำเสียจากกองขยะ สิ่งปฏิกูล และการเกษตรกรรมลงมาก จนทำให้ปริมาณออกซิเจนที่ละลายในน้ำมีน้อยกว่ามาตรฐานที่กำหนด

2. เสียงและอากาศ อากาศและเสียงส่วนใหญ่จะมีปัญหาเฉพาะในเขตที่มีชุมชนหนาแน่น โดยเฉพาะในกรุงเทพมหานครและเมืองหลักใหญ่ ปัญหาที่นำวิตก ก็คือปริมาณก๊าซคาร์บอนมอนอกไซด์ที่เพิ่มขึ้น เนื่องจากมีโรงงานอุตสาหกรรมและปัญหาด้านการจราจรร่วมด้วย

3. สารพิษ จากสถิติในปี 2528พบว่า มีผู้ป่วยจากสารเคมีทั้งสิ้น 7,247 ราย ซึ่ง 89% เกิดจากสารกำจัดศัตรูพืชและสัตว์ นอกจากนี้ ยังมีปัญหาในเรื่องการลักลอบนำเอาสารเคมีมาทิ้งค้างในโกดัง

สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม

1. สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ ขณะนี้มีแหล่งธรรมชาติที่ควรอนุรักษ์กว่า 2,362 แห่ง ส่วนใหญ่เป็นเกาะ ภูเขา น้ำตก ถ้ำและหาดทราย สถานที่เหล่านี้วันจะถูกทำลายลง เนื่องจากฝีมือมนุษย์เป็นส่วนใหญ่

2. ศิลปกรรม ขณะนี้มีประมาณ 1,000 แห่งทั่วประเทศ ที่ควรได้รับการดูแล แต่ขณะนี้สถานที่เหล่านี้ได้ถูกรุกรานจากฝีมือมนุษย์ ไม่ว่าจะลักลอบขโมย การรื้อทำลายโบราณสถาน การรื้อทำลายและการขุดเจาะ ซึ่งนับเป็นการทำลายโดยไม่คำนึงถึงความสูญเสียที่จะเกิดขึ้นตามมา (มติชน , 2532 : 4-5)

นอกจากนี้ยังปัญหาความเสื่อมโทรมของสภาวะแวดล้อมของเมือง ได้แก่ ปัญหาชุมชนแออัด ซึ่งในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลมีผู้อยู่อาศัยอยู่ในชุมชน เป็นจำนวนมากกว่า 1.2 ล้านคน ปัญหาการจราจรที่ติดขัดตลอดทั้งวัน เนื่องจากจำนวนรถยนต์ที่เพิ่มมากขึ้น ถนนไม่เพียงพอ การขยายเมืองที่เป็นไปอย่างไม่มีแบบแผน การไม่เคารพกฎจราจร ฯลฯ ปัญหาเรื่องขยะ พบว่า ประชากร 6 ล้านคนในกรุงเทพฯ ทำให้เกิดขยะมูลฝอยมากถึง 5,600 ตันต่อวัน แต่การกำจัดทำได้เพียง 2,000 ตันเท่านั้น (ทีวีสมี ธนาคม , 2534 : 9)

"ประเทศไทยนี้เป็นที่ที่เหมาะสมมากในการตั้งถิ่นฐาน แต่ว่าต้องรักษาไว้ไม่ให้ประเทศไทยซึ่งเป็นสวนเป็นนา กลายเป็นทะเลทรายก็ป้องกันได้ ทำได้"

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

4 ธันวาคม 2532

จากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งทรงสนพระทัยในเรื่องที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นปัญหาในชนบท ปัญหาสลัมในเมือง ปัญหามลพิษทางอากาศ มลพิษทางน้ำ ปัญหาการทำลายดิน การทำลายป่าและปัญหาสิ่งแวดล้อมโลก ประกอบกับสภาพความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ และผลเสียที่กำลังรุนแรงมากขึ้น ได้ทำให้รัฐบาลได้ตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ซึ่งหากจะพิจารณาจะพบว่า ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 เป็นต้นมา ได้มีการจัดทำ "นโยบายและมาตรการการพัฒนาสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ" เพื่อเป็นกรอบในการดำเนินการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยมุ่งหวังที่จะให้มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างชาญฉลาด ประหยัด และให้ผลที่ยั่งยืนถาวรตลอดไป รวมทั้งเพื่อให้เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมให้น้อยที่สุด แต่กระนั้นในช่วงเวลาดังกล่าวทรัพยากรธรรมชาติของประเทศกลับเสื่อมโทรม และถูกทำลายเพิ่มมากขึ้น รัฐบาลจึงเห็นถึงความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปรับเปลี่ยนแนวทางการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติให้เหมาะสมยิ่งขึ้น โดยได้เริ่มกำหนดเป็นแนวทางปฏิบัติไว้ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 คือ (วิรัช วิรัชนิภาพรณ, 2533:9)

1. ใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืน ซึ่งหมายรวมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมและการใช้ประโยชน์ในอนาคตด้วย

2. พัฒนาทรัพยากรธรรมชาติอย่างเป็นระบบครบวงจร เช่น มีการวางแผนพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเข้าเป็นแผนงานเดียวกัน มีการรวมเอาภาคเอกชน ประชาชน และรัฐบาล เข้ามาร่วมพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ

3. สนับสนุนให้องค์กรในระดับภูมิภาคและท้องถิ่น รวมทั้งประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติอย่างกว้างขวางและทั่วถึง

4. มีการประสานแผนงานและการปฏิบัติ กล่าวคือ นับเป็นครั้งแรกที่มีการรวมการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ คือ ที่ดิน ป่าไม้ และแหล่งน้ำ กับทรัพยากรธรณี และสิ่งแวดล้อม เข้ามาประสานอยู่ในแผนเดียวกัน โดยใช้กลยทธ์การบริหารและการจัดการแนวใหม่ ซึ่งอาศัยการบริหารงานตามระบบ กชช.รวมทั้งแผนพัฒนาจังหวัด เป็นเครื่องมือสำคัญในการดำเนินการ

สำหรับในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) ซึ่งได้กำหนดทิศทางและแนวนโยบายการพัฒนาประเทศหลักไว้ 3 ประการ ได้แก่ ประการแรก การรักษาความเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่องและมีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ ประการที่สอง การกระจายรายได้ และประการที่สาม คือ การพัฒนาคุณภาพชีวิต สิ่งแวดล้อมและทรัพยากร การที่ได้มีการกำหนดทิศทาง และแนวนโยบายการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติไว้โดยเฉพาะ เช่นนี้ นับเป็นครั้งแรกที่ให้ความสำคัญต่อเรื่องของสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง เพราะได้ตระหนักถึงความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่กำลังเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วจนอยู่ในภาวะวิกฤตนั้นเอง

เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 นี้ คือ

1. เพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติมีศักยภาพ ที่จะเอื้ออำนวยประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศอย่างสมดุลย์และยั่งยืน รวมทั้งเป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตของประชาชนในชนบทต่อไป

2. ลดปริมาณของมลพิษทางน้ำ อากาศและเสียง กากของเสีย สารพิษ ให้อยู่ในมาตรฐาน ที่ไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพและอนามัยของคน ชุมชนในเมืองและเขตชนบท

ทิศทางและแนวนโยบายการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ ในร่างแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 มีดังนี้ คือ (สันทัด สมชีวิตา, 2533: 466-469)

นโยบายการพัฒนาสิ่งแวดล้อม

เน้นการกำหนดคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามมาตรฐานสากล และกวดขัน ให้มีการปฏิบัติตามกฎหมายในการควบคุมภาวะมลพิษ ควบคู่ไปกับการจัดระบบการบริหารและการจัดการกับภาวะมลพิษ โดยให้ความสำคัญลำดับสูงสุดต่อการป้องกันและแก้ไขภาวะมลพิษทางอากาศที่ จะเกิดจากภาวะฝนกรด มลพิษทางน้ำที่เกิดจากโรงงานอุตสาหกรรม และกากของเสียที่เป็นพิษ โดยมีแนวทางการพัฒนาเฉพาะด้าน ซึ่งได้แก่ มลพิษทางน้ำ มลพิษทางอากาศ กากของเสียและสารเป็นพิษ ดังนี้คือ

มลพิษทางน้ำ

- รัฐจะเข้าไปควบคุมการตั้งโรงงานอุตสาหกรรม การขยายโรงงานอุตสาหกรรม ในบริเวณริมฝั่งแม่น้ำหรือริมฝั่งทะเล ที่จะมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม
- ให้มีการสร้างระบบบำบัดน้ำเสียส่วนรวมขึ้น โดยให้ภาคเอกชนเข้ามาร่วมกับรัฐบาล หรือให้เอกชนรับสัมปทานในด้านการลงทุน

มลพิษทางอากาศ

- ลดก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ คาร์บอนไดออกไซด์ และสารตะกั่วที่มีในน้ำมันให้อยู่ในมาตรฐานที่จะไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ
- ลดฝุ่นควันจากการระเบิดหิน แร่ และโรงงานอุตสาหกรรม
- ปรับปรุงวิธีการใช้ถ่านหินในขบวนการผลิต เพื่อป้องกันการเกิดภาวะ

ผนกรด

กากของเสีย

- ให้มีแนวทางการจัดการและมาตรการที่เหมาะสมและเป็นระบบ
- ให้มีการนำมูลฝอย สิ่งปฏิกูลและวัสดุเหลือทิ้งจากกิจกรรมต่างๆมาใช้ประโยชน์ใหม่

- ควบคุม และกวดขันให้มีการกำจัดของเสีย ที่เป็นอันตรายจากกิจกรรม เกษตร และชุมชน รวมทั้งมูลฝอยติดเชื้อจากโรงพยาบาล

สารเป็นพิษ

- จัดระบบการจัดการสารเป็นพิษให้ครบวงจร ตั้งแต่ขั้นตอนของการนำเข้า การเก็บรักษา การขนส่ง การผลิต การเคลื่อนย้าย การจำหน่าย การใช้ ตลอดจนการ กำจัดทำลาย
- จัดทำแผนป้องกันแก้ไขอุบัติภัยจากเคมีภัณฑ์และวัตถุเสี่ยงภัย
- ฝึกอบรมและประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้เรียนรู้ถึงวิธีการใช้ และวิธีการป้องกันแก้ไขปัญหา

นโยบายการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ

ทรัพยากรป่าไม้

ทบทวนเป้าหมายพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ร้อยละ 15 ของพื้นที่ประเทศ ว่าเพียงพอหรือไม่ พร้อมทั้งจัดสรรงบประมาณและอัตราเจ้าหน้าที่ ให้สามารถรักษาป่าให้อยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ได้ตลอดไป กำหนดพื้นที่ป่าเอกชน ป่าชุมชน และป่าชายเลน โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ และความอยู่ดีกินดีของชาวบ้านในพื้นที่ดังกล่าวเป็นหลัก ประสาน

นโยบายการอนุรักษ์ป่าให้สัมพันธ์กับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อค้ำึงถึง เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เร่งรัดการแก้ไขปัญหาการใช้ที่ดินทำกินในเขตป่าสงวน แห่งชาติที่เสื่อมโทรม ตามขบวนการปฏิรูปที่ดินของประเทศ จัดตั้งระบบข้อมูลเพื่อ การจัดการป่าไม้และที่ดินโดยอาศัยเทคโนโลยีสมัยใหม่ พร้อมทั้งให้องค์กรในท้องถิ่น และชุมชน เข้ามามีส่วนร่วม ในการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติด้วย

ทรัพยากรน้ำ

อนุรักษ์และรักษาแหล่งต้นน้ำลำธาร ในพื้นที่ที่คณะรัฐมนตรีได้มีอนุมัติให้ เป็นพื้นที่ต้นน้ำลำธารทั่วประเทศและจัดทำแผนการจัดการต้นน้ำลำธารในระดับพื้นที่ให้ ชัดเจนทุกพื้นที่ วางแผนพัฒนาแหล่งน้ำให้เป็นระบบทั้งลุ่มน้ำ เพื่อให้การใช้น้ำ เป็น ไปอย่างประหยัด และมีประสิทธิภาพ ดำเนินการให้มีการเก็บค่าน้ำและค่าลงทุน ตามความเป็นจริงจากผู้ใช้น้ำ สำหรับผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรนั้น ให้เรียกเก็บตาม ระดับฐานะของเกษตรกร แล้วนำรายได้จัดสรรให้ท้องถิ่นใช้ในการบูรณะและการ อนุรักษ์แหล่งน้ำให้มีสภาพสมบูรณ์สืบไป และพิจารณาปรับปรุงองค์กร เพื่อดำเนินการ ตามนโยบายการอนุรักษ์ และพัฒนาแหล่งน้ำ รวมทั้งวางระบบกลไกการปฏิบัติงาน ตลอดจนประชาสัมพันธ์ให้ภาครัฐ และเอกชน ตระหนักถึงความสำคัญของแหล่งน้ำต่อ การดำรงชีวิตของพลเมืองของประเทศ

ทรัพยากรที่ดิน

ลดความกดดันความต้องการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตร ด้วยการปรับโครงสร้างการผลิตทางการเกษตรให้สอดคล้องกับสมรรถนะที่ดิน และรักษาค่าศักยภาพในการ พัฒนาแหล่งน้ำ แก้ปัญหาเรื่องกรรมสิทธิ์ในที่ดินโดยเร่งรัดการปฏิรูปที่ดิน เน้นการ กระจายสิทธิควบคู่ไปกับการพัฒนาทั้งในที่ดินของรัฐและเอกชน ตลอดจนเร่งรัดการ ออกโฉนดที่ดินทั่วประเทศ รวมทั้งให้รัฐเปิดเผยข้อมูลขนาดการถือครองที่ดิน และการ โอนกรรมสิทธิ์การครอบครองที่ดินให้เป็นที่ทราบของผู้ที่สนใจโดยทั่วไป ลดความกดดัน ในด้านความต้องการที่ดินโดยใช้มาตรการทางด้านภาษีเพื่อควบคุมการเก็งกำไรที่เกิด ขึ้นจากการซื้อขายที่ดินในระยะสั้น และการสะสมที่ดินโดยไม่ได้ใช้ประโยชน์ ป้องกัน การชะล้างพังทลายของดิน โดยใช้วิธีการที่ไม่ยุ่งยาก และลงทุนน้อยสามารถนำไป ถ่ายทอดให้เกษตรกรนำไปปฏิบัติได้เอง

ทรัพยากรแร่

ปรับโครงสร้างการผลิตทรัพยากรแร่เพื่อเพิ่มมูลค่าเพิ่มและเป็นฐานรองรับ อุตสาหกรรมภายในประเทศ กำหนดเขตการพัฒนาทรัพยากรแร่ให้สอดคล้องกับ

โครงสร้างการผลิตแร่ เร่งรัดการประเมินปริมาณสำรองแร่ภายในประเทศพร้อมทั้ง จัดลำดับความสำคัญของการพัฒนาเพื่อกำหนดแนวทางในการจัดทรัพยากรแร่ในอนาคต และปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย เพื่อลดความขัดแย้งและแก้ไขอุปสรรคในการพัฒนา ทรัพยากรแร่

จากนโยบายในร่างแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 ที่กล่าวมาแล้ว ได้กล่าวถึงการ ร่วมมือระหว่างรัฐบาล เอกชน และประชาชน เนื่องจากขอบเขตของการพัฒนา คุณภาพสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องกว้างขวาง อีกทั้งยังมีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของ ประชาชนโดยรวมในสังคม จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ประชาชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมใน การพัฒนานี้

โดยทั่วไประดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ที่จะก่อให้เกิดประโยชน์มากที่สุด มี 4 ระดับด้วยกันคือ (นักตรึงมิล เพียรล้าเลิศ, กนกศักดิ์ แก้วเทพ, 2534: 490-496)

1. การตัดสินใจร่วมกัน (Collective decision-making)
2. การเจรจาต่อรอง (Negotiation)
3. การปรึกษาหารือร่วมกัน (Consultation)
4. การให้ข่าวสารข้อมูล (Information)

การให้ข่าวสารข้อมูลแก่ประชาชนนั้น นับเป็นกิจกรรมพื้นฐานที่จะนำมาซึ่ง ความร่วมมือของประชาชนในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมเพราะการให้ข่าวสารข้อมูล จะทำให้เกิดความตระหนัก ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับปัญหา และการร่วมกัน พยายามรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในการให้ข่าวสารข้อมูลนี้ สื่อมวลชน ไม่ว่าจะหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ นิตยสารฯลฯ นับว่ามีบทบาทสำคัญที่จะทำ หน้าที่เป็นผู้นำเสนอข้อเท็จจริงข่าวสารที่เกี่ยวข้อง ความรู้ ความเข้าใจ พร้อม กระตุ้นเร้าสร้างจิตสำนึกการรับรู้ถึงภัยอันตรายที่จะเกิดในอนาคต หากยังไม่แก้ไข ป้องกันควบคุม และชักจูงให้ประชาชนร่วมมือกันแสดงบทบาทและทำหน้าที่ในเรื่องนี้ ทั้งนี้เนื่องจากสื่อมวลชนมีคุณลักษณะที่ดี คือ สามารถเผยแพร่ข่าวสารไปสู่ประชาชน จำนวนมากได้ในเวลาอันรวดเร็ว สามารถให้ความรู้และข่าวสารแก่ประชาชนได้ เป็นอย่างดี ทั้งยังสามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติที่ไม่ดีได้

รัฐบาล องค์การพัฒนาเอกชน ตลอดจนธุรกิจต่างๆ จึงได้พยายามกระตุ้นสร้าง ความตื่นตัวเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมแก่ประชาชนโดยผ่านสื่อมวลชนทุกประเภท สำหรับ ธุรกิจเอกชนนั้น โดยทั่วไปจะถือว่าธุรกิจบางประเภทมีส่วนเกี่ยวข้อง และมีส่วนรับ ผลิตชอบในการทำลายภาวะแวดล้อม เมื่อประชาชนหันมาให้ความสนใจกับสถานการณ์

สิ่งแวดล้อมที่กำลังทวีความรุนแรงขึ้น ทำให้ธุรกิจเหล่านี้พยายามที่จะแสดงให้เห็น
 ประชาชน ซึ่งเป็นผู้บริโภคเห็นถึงความรับผิดชอบที่ธุรกิจนั้นมีต่อสภาวะแวดล้อม
 การตลาดในปัจจุบัน จึงปรับมาให้ความสนใจในหลักการตลาด ที่เรียกว่า
 "การตลาดสีเขียว" หรือ "Green Marketing" ซึ่งจะครอบคลุมถึงการตลาดใดๆ
 ก็ตาม ที่ผู้ประกอบการนั้น มีสำนึกถึงสิ่งแวดล้อมอยู่ในใจในการทำงาน ตั้งแต่การ
 วิจัยพัฒนาสินค้าที่ไม่สิ้นเปลืองและเป็นพิษกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงการ
 กำจัดของเหลือใช้จากสินค้า (สัญญาพงศ์ สุวรรณสิทธิ์, 2534 : 36-38) โดยอาศัย
 การประชาสัมพันธ์และโฆษณาแจ้งออกมาให้ประชาชนทราบ

ธุรกิจในบ้านเราได้เริ่มใช้หลักการเดียวกันนี้แล้ว โดยเริ่มตั้งแต่จุดของการ
 ของการผลิต (Production) การพัฒนาสินค้า (Product Development) แล้ว
 นำมาเป็นจุดขาย หรือนำมาใช้ในแผนการตลาด และกลยุทธ์การตลาด

ในจุดของการผลิต (Production) นั้น พบว่ามีหลายโรงงานเริ่มการทำ
 แผนรณรงค์เน้นภาพพจน์ของการใช้ Water Treatment Plant ขึ้น เพื่อให้ น้ำที่
 ออกจากโรงงานเป็นน้ำสะอาด เช่น โรงงานผาแดง อินดัสตรี มีการปลูกผัก ปลูก
 ต้นไม้ โดยใช้ น้ำที่ออกจากโรงงานมารดเพื่อแสดงให้เห็นว่า น้ำนั้นสะอาด หรือ
 โรงงานผลิตกระดาษเชลลิ่งค์ ได้ทำ Water Treatment Plant ไว้ โดยนำไป
 ใช้ต่อได้เลย และในอนาคตมีแนวโน้มว่า โรงงานหลายแห่งจะมีการเลี้ยงปลาด้วย
 น้ำที่ปล่อยออกมาจากโรงงาน ทางด้านอากาศ โรงงานที่ปล่อยควันหรือเขม่าสกปรก
 ออกมา เพราะการผลิตในระบบ Open Process ก็เริ่มหันมาเปลี่ยนไปใช้ระบบ
 Close Process แทน

ในด้านตัวสินค้า (Product) สินค้าบางชนิดมีส่วนในการทำลายสิ่งแวดล้อม
 ในแง่ของการใช้ เช่น น้ำมันที่มีสารตะกั่วอยู่ ซึ่งทาง ป.ต.ท. ได้ลดสารตะกั่วใน
 น้ำมันลง และจัดทำแผนรณรงค์เรื่องสารตะกั่วนี้ ออกเผยแพร่แก่ประชาชนอย่างต่อเนื่อง
 นอกจากนี้ยังเริ่มมีสินค้าที่พัฒนาขึ้นมาจากสารชีวภาพ เช่น เปลือกส้ม
 ตัวอย่างเช่น น้ำยาคำจัดแมลง "ซีทริล" และ "เลมอนมิน" ซึ่งเสนอขายในลักษณะที่
 เป็นการกำจัดแมลงหรือยุงที่มารบกวน ด้วยวิธีการแบบธรรมชาติจะไม่ทำให้เกิดสาร
 ตกค้างที่เป็นอันตราย ได้มีการจัดแผนโฆษณารณรงค์ถึงผลดีต่อสิ่งแวดล้อมออกมา
 สินค้าอีกประเภทหนึ่งที่เข้ามาในช่วงเวลาของการรณรงค์สิ่งแวดล้อมนี้ก็คือ เครื่อง
 ฟอกอากาศ ปัจจุบันมีอัตราการเติบโตของตลาดสูงมาก

* ในด้านการโฆษณา ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ตามหลักการ
 ตลาดและการส่งเสริมการขาย พบว่า มีสินค้าหลายชนิดได้เริ่มโฆษณา โดยการ

อิงสินค้าเข้ากับสิ่งแวดล้อม อาทิ ป.ต.ท.มีแคมเปญเกี่ยวกับการลดสารตะกั่วใน น้ำมันและการรณรงค์เรื่องสิ่งแวดล้อมออกมาอย่างต่อเนื่อง फिल्मสีฟูจิ ชักชวนให้ ประชาชนร่วมกันอนุรักษ์ดิน น้ำ ป่าไม้ โดยใช้หนังรณรงค์นิยม ธงชัย แมคอินไตย์ เป็นพิธีเซนต์เตอร์ บาจจา เบียร์สิงห์ และ ธนาคารกสิกรไทย ฯลฯ

โฆษณาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทางโทรทัศน์นี้ นับเป็นข่าวสารประเภทหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญ ในอันที่จะส่งเสริมการรณรงค์เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ประชาชน เกิดความตื่นตัว สนใจ มีความรู้ ทศนคติ ตลอดจนส่งเสริมให้เกิดพฤติกรรมทำให้ ความร่วมมือแก้ไขและพิทักษ์สิ่งแวดล้อม ทั้งนี้เนื่องจากคุณลักษณะเฉพาะตัวของ โฆษณาที่ต่างจากรายการโทรทัศน์ทั่วไป อันได้แก่ การผลิตสร้างสรรค์งานที่เป็น ระบบ มีการวางแผนรณรงค์อย่างเต็มที่ มีการศึกษาผู้รับสาร มีระยะเวลาในการ เผยแพร่ ระบุเป้าหมายที่ต้องการแน่ชัด ตัวสารที่ออกเผยแพร่ จะได้รับการ สร้างสรรค์และพิจารณาอย่างละเอียดเลือกใช้สื่อ ช่วงเวลา และความถี่ที่เหมาะสม และได้ผลดีที่สุด พร้อมทั้งมีการวิเคราะห์และประเมินผลการดำเนินงาน ใน แ่งของการจูงใจโฆษณา ก็มุ่งที่จะโน้มนำหรือสร้างอิทธิพลต่อความเชื่อ ทศนคติ และพฤติกรรมของบุคคลอยู่แล้ว

เมื่อผนวกกับคุณสมบัติของโทรทัศน์ที่แตกต่างจากสื่ออื่นๆคือ

1. เป็นสื่อที่มีทั้งภาพและเสียง ตลอดจนการเคลื่อนไหว ซึ่งสามารถดึงดูด ความสนใจและยังช่วยให้การจดจำข่าวสารเป็นไปได้เป็นอย่างดี
2. เป็นสื่อที่ไม่มีข้อจำกัดในการสร้างสรรค์งานโฆษณา และใช้ได้กับสินค้าทุก ประเภทเพราะมีคุณลักษณะการสร้างสรรค์ที่ครบถ้วนทั้งภาพเสียงและการเคลื่อนไหว
3. สามารถเข้าถึงประชาชนผู้ชมได้มาก และค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อหัวจะถูกลงกว่า สื่อประเภทอื่น
4. เนื้อหาของรายการ ทำให้ผู้โฆษณาสามารถเจาะกลุ่มเป้าหมายได้เป็น อย่างดี
5. ผู้บริโภคมีความภักดีต่อรายการสูง คือ ติดตามชมอยู่เสมอ ทำให้ได้รับสาร โฆษณาอย่างต่อเนื่อง
6. การมีสถานีโทรทัศน์ต่างจังหวัดทำให้สามารถเน้นการโฆษณาได้
7. เวลาชมโทรทัศน์ ผู้ชมมักสนใจอย่างจริงจังเมื่อเทียบกับการฟังวิทยุ และ เมื่อมีโฆษณาเข้ามา ภาพและเทคนิคของโทรทัศน์ยังจะตรึงผู้ชมไว้ต่อไป

การโฆษณาทางสื่อโทรทัศน์จึงนับว่ามีอิทธิพลต่อผู้รับสารในด้านการโน้มน้าวใจ ให้คล้อยตามเป็นอย่างมาก ซึ่งอิทธิพลของโฆษณาจะสอดแทรกเข้าไปในการดำรง ชีวิตประจำวันของผู้รับสารอย่างไม่รู้ตัว

ในปี 2534 การผลิตโฆษณาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมออกอากาศทางโทรทัศน์มีมาก เพราะสามารถสร้างภาพพจน์ที่ดีของบริษัท พร้อมกับเป็นการให้บริการแก่สังคม อันตรงกับลักษณะการโฆษณาในปัจจุบันที่ได้เปลี่ยนรูปจากการโฆษณาเพื่อขายสินค้าโดยตรงมาเป็นการโฆษณาเพื่อสร้างภาพพจน์ของสถาบัน ข้อมูลจากนิตยสารคู่แข่งฉบับพิเศษ เดือนกุมภาพันธ์ 2535 ได้รายงานถึงบริษัทต่างๆ ที่ได้จัดทำโฆษณาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมแบ่งตามประเภทสินค้า และรายละเอียดการใช้งบโฆษณาได้ดังนี้ (คู่แข่ง , 2535 : 67-69)

ตารางที่ 1

งบโฆษณาที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของบริษัทต่างๆในปี 2534

ประเภทสินค้า	มูลค่า	รวม
<u>เครื่องดื่มแอลกอฮอล์</u>		
เบียร์สิงห์		
- อนุรักษ์สัตว์ป่า	16,513,000	
เบียร์สิงห์แคน		
- อนุรักษ์ธรรมชาติ	18,885,100	
สุรามหาราชฎูร		
- อนุรักษ์ธรรมชาติ	4,020,000	
Paul Masson		
- อนุรักษ์ธรรมชาติ	450,000	
รวม		39,868,700
<u>เครื่องดื่มให้พลังงาน</u>		
กระทิงแดง		
- สิ่งแวดล้อม	10,624,400	
รวม		10,624,400

ประเภทสินค้า	มูลค่า	รวม
<u>ผงซักฟอก</u>		
เปา		
- อนุรักษ์น้ำ	64,000	
- ซีโอไลต์	21,763,500	
รวม		21,826,500
<u>ฟิล์ม</u>		
ฟูจิ		
- อนุรักษ์ธรรมชาติ	8,373,700	
รวม		8,373,700
<u>บะหมี่กึ่งสำเร็จรูป</u>		
มาม่า		
- สิ่งแวดล้อม	638,000	
รวม		638,000
<u>กลุ่มบริษัทอุตสาหกรรม</u>		
สหยูเนี่ยน		
- สิ่งแวดล้อม	764,000	
- รักษาอากาศ	80,000	
- รักษา น้ำ	97,000	
- รักษาป่า	213,000	
กลุ่มบริษัทสยาม ซีเมนต์		
- เจ้าพระยากับตาวิเศษ	1,720,000	
รวม		2,874,000

ประเภทสินค้า	มูลค่า	รวม
<u>เครื่องใช้ไฟฟ้า</u>		
เทอร์โบร่า		
- สิ่งแวดล้อม	76,500	
ทีวี-เนชั่นแนล		
- เจ้าพระยากับดาวพิเศษ	36,000	
	รวม	113,300

<u>รถยนต์และจักรยานยนต์</u>		
เอ็มซีซี ลิทธิผล		
- อนุรักษ์ธรรมชาติ	1,292,400	
คาวาซากิ		
- ลดมลพิษ	142,100	
ซูซูกิ		
- ลดมลพิษ	41,000	
ฮอนด้า		
- ลดมลพิษ	630,000	
มาสด้า		
- ลดมลพิษ	128,200	
	รวม	2,233,300

<u>น้ำมันรถยนต์และน้ำมันเครื่อง</u>		
เชลล์		
- ลดมลพิษ	40,100	
- อนุรักษ์ต้นไม้	1,963,800	
เอสโซ่		
- ลดมลพิษ	40,100	
มอลล่า		
- ลดมลพิษ	40,100	

ประเภทสินค้า	มูลค่า	รวม
ชุชกิ -อากาศสะอาด	75,000	
พืชที่ -ลคมลพิษ -สิ่งแวดล้อม	4,678,600 10,339,500	
รวม		17,177,200
<u>บริษัทท่องเที่ยว</u>		
ที่เอที		
-อนุรักษ์ธรรมชาติ	570,400	
รวม		570,000
<u>ธนาคาร</u>		
กสิกรไทย		
-อนุรักษ์สัตว์ป่า	2,983,000	
-สิ่งแวดล้อม	40,000	
กรุงไทย		
-สิ่งแวดล้อม	109,800	
ทหารไทย		
-อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	4,948,700	
ไทยพาณิชย์		
-อนุรักษ์มรดกไทย	594,200	
-อนุรักษ์สัตว์ป่า	258,800	
ไทยทุน		
-อนุรักษ์ธรรมชาติ	18,000	
รวม		8,952,500

ประเภทสินค้า	มูลค่า	รวม
<u>ห้างสรรพสินค้า</u>		
เซ็นทรัล		
- สิ่งแวดล้อม	864,100	
อิมพีเรียล		
- อนุรักษ์ธรรมชาติ	3,060,900	
เดอะมอลล์		
- สิ่งแวดล้อม	102,000	
- ปลุกต้นไม้	5,482,400	
พาด้า		
- สิ่งแวดล้อม	204,000	
	รวม	9,695,900
	รวมทั้งสิ้น	122,947,500

จากข้อมูลนี้จะเห็นว่า มีการใช้โฆษณาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในปีที่ผ่านมาสูงมาก แต่ก็ยังเป็นที่ยังสงสัยว่าเมื่อเผยแพร่โฆษณาเหล่านี้ไปแล้ว ผลที่ได้มีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด โฆษณาเหล่านี้ก่อให้เกิดผลตกค้างอะไรแก่ผู้รับสารบ้าง และเพื่อให้โฆษณาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเหล่านี้ เป็นประโยชน์ต่อสังคมมากขึ้นจึงเห็นว่าควรที่จะมีการศึกษาถึงประสิทธิภาพของโฆษณาเหล่านี้ ทักษะคติของประชาชนที่มีต่อโฆษณา ความรู้ความตระหนักในปัญหา และพฤติกรรมในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่อต่อเนื่องเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากการรับชมโฆษณา พร้อมทั้งพฤติกรรม การเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของประชาชนจากสื่อต่างๆ เพื่อนำผลที่ได้มาพัฒนาปรับปรุงเนื้อหา รูปแบบของการโฆษณาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรม การเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับเรื่องสิ่งแวดล้อม ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครตามตัวแปร เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้

2. เพื่อศึกษาประสิทธิผลของโฆษณาทางสื่อโทรทัศน์ ในการส่งเสริมให้ประชาชนเกิดความรู้ ทักษะ และ การร่วมมือแก้ไขปัญหาและร่วมรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

ปัญหานำวิจัย

1. ประชาชนในกรุงเทพมหานคร มีความรู้ ความตระหนักต่อปัญหา และการให้ความร่วมมือในการป้องกันสิ่งแวดล้อม
2. พฤติกรรมการเปิดรับสื่อเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม มีผลต่อความตระหนัก และการร่วมมือแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมของประชาชนเพียงใด
3. ประชาชนมีทัศนคติอย่างไร ต่อโฆษณาสิ่งแวดล้อมที่ออกอากาศทางโทรทัศน์
4. การใช้โฆษณาทางสื่อโทรทัศน์ ทำให้ประชาชนในกรุงเทพมหานคร มีความทัศนคติ และมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมเพียงใด

ขอบเขตการศึกษา

1. มุ่งศึกษาประสิทธิผลการใช้โฆษณาทางสื่อโทรทัศน์ เพื่อทำให้ประชาชนเกิด ความตระหนัก และการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม
2. มุ่งศึกษาเฉพาะโฆษณาทางสื่อโทรทัศน์ที่นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ทั้งในลักษณะที่เป็น
 - การโฆษณาเชิงธุรกิจหรือการค้า (Commercial Advertising) ซึ่งเป็นการโฆษณาในรูปแบบของการขายสินค้าหรือบริการ
 - การโฆษณาสถาบัน (Corporate Advertising) ซึ่งเป็นการโฆษณาเพื่อประชาสัมพันธ์ให้เห็นถึงความรับผิดชอบต่อสังคม
3. การศึกษาครั้งนี้ มุ่งศึกษาเฉพาะประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร

สมมติฐานการวิจัย

1. ประชาชนที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม อันได้แก่ อายุ รายได้ และระดับการศึกษา แตกต่างกัน มีพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ต่างกัน
2. การเปิดรับข่าวสารทั่วไป มีความสัมพันธ์กับการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม
3. ความสนใจ และการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมจากสื่อโทรทัศน์ ของประชาชนมีความสัมพันธ์กับการเปิดรับ และความสนใจในโฆษณาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

4. ประชาชนที่มีการเปิดรับและสนใจโฆษณาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมซึ่งออกอากาศทางโทรทัศน์ มีความตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อม

5. ประชาชนที่มีการเปิดรับและสนใจโฆษณาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมซึ่งออกอากาศทางโทรทัศน์ มีแนวโน้มที่จะมีกิจกรรมต่อเนื่องเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

คำนิยามศัพท์ในการวิจัย

ประชาชน หมายถึง ประชาชนผู้อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร ที่มีอายุระหว่าง 15-60 ปี มีระดับการศึกษาตั้งแต่ประถมศึกษา ถึงระดับปริญญาตรี ใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi Stage Random Sampling) ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ

- ขั้นที่ 1. การสุ่มเลือกชุมชน
- ขั้นที่ 2. การเข้าถึงที่อยู่อาศัยของกลุ่มตัวอย่าง
- ขั้นที่ 3. การเลือกตัวอย่าง

(รายละเอียดใน บทที่ 3 ระเบียบวิธีการวิจัย)

พฤติกรรมกรเปิดรับข่าวสาร หมายถึง ความถี่ และลักษณะที่ประชากรกลุ่มเป้าหมายเปิดรับสื่อประเภทต่าง ๆ ได้แก่ โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร และโฆษณาทางสื่อโทรทัศน์ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้จะแบ่งเป็น

- การเปิดรับข่าวสารทั่วไป
- การเปิดรับข่าวสารที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม จากการวิเคราะห์งานโฆษณาที่ออกอากาศทางโทรทัศน์ในปี 2534 สามารถแบ่งออกได้เป็นประเด็นที่สำคัญ 6 ข้อ คือ การอนุรักษ์สัตว์ป่า ต้นไม้และป่าไม้ อากาศ เสียง น้ำ และขยะ

ประสิทธิผลของโฆษณา หมายถึง ผลที่ได้รับจากการกระทำที่บรรลุวัตถุประสงค์หรือความคาดหวังที่วางไว้ ในที่นี้วัดจากความตระหนักในปัญหาและแนวโน้มในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ที่เกิดจากการชมโฆษณาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

- ความตระหนัก (Realization) หมายถึง มีการรับทราบและมองเห็นความสำคัญปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ถูกถ่ายทอดมาในรูปของเนื้อหา และศิลปการสร้างสรรคงานโฆษณาที่ผ่านทางสื่อโทรทัศน์ ในช่วงที่ทำการวิจัย โดยจะพิจารณาจากคำถามต่อไปนี้

1. มนุษย์กับสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์กัน
2. ถ้าสภาพแวดล้อมเสื่อมโทรมและเป็นพิษ จะทำให้สิ่งมีชีวิตถูกทำลายไป
3. ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่มีปัญหาสิ่งแวดล้อมในชั้นวิกฤต
4. ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพและชีวิต
5. ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องใกล้ตัวที่อยากจะหลีกเลี่ยง
6. ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องที่ส่งผลกระทบต่อทุกคนในสังคม
7. ปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะในกรุงเทพมหานคร จะต้องรีบแก้ไขอย่างจริงจัง

- พฤติกรรม หมายถึง ปฏิบัติการรับสารในรูปของ "พฤติกรรมปฏิการ" (Consumatory Behavior) และ "พฤติกรรมอุปการณ" (Instrumental Behavior)

พฤติกรรมปฏิการ (Consumatory Behavior) หมายถึง ปฏิบัติการในการรับสารที่เกิดขึ้นพร้อมกระบวนการสื่อสาร ในทันทีที่มีสิ่งเร้า หรือมีข่าวสารมากระตุ้น ผู้รับปฏิกริยานั้น อาจสังเกตได้หรือสังเกตไม่ได้ แต่จะสิ้นสุดในทันทีที่สิ่งเร้านั้นหมดแรงกระตุ้น หรือเมื่อยุติการให้ข่าวสาร เช่น เมื่อผู้รับสารอ่านหนังสือ ดูภาพยนตร์ แล้วเกิดความ เพลิดเพลิน เกิดอารมณ์คล้อยตามคิดสร้างภาพพจน์ต่างๆตามไป แต่เมื่อเลิกอ่าน เลิกดูแล้ว อารมณ์หรือปฏิกริยาต่างๆก็หยุดเพียงนั้น

พฤติกรรมอุปการณ (Instrumental Behavior) หมายถึง ปฏิบัติการในการรับสารที่เกิดขึ้นในลักษณะเดียวกับพฤติกรรมปฏิการ แต่ต่างกันที่ พฤติกรรมอุปการณนี้ ปฏิกริยาที่เกิดขึ้นอาจก่อให้เกิดแรงกระตุ้นและพฤติกรรมอื่นๆ เช่น อาจนำไปวิพากษ์วิจารณ์ ต่อเล่าให้ผู้อื่นฟัง หรือนำมาเป็นหลักความคิดประจำตน เป็นต้น

ในการวิจัยนี้จะพิจารณาจากการ

- เกิดความสนใจต่อโฆษณาและเนื้อหา
- เกิดความชอบต่อโฆษณา
- เกิดความเชื่อถือในข่าวสารที่โฆษณานำเสนอ
- ปฏิบัติตามที่โฆษณานั้นแนะนำ
- แนะนำ ชักชวนให้ผู้อื่นปฏิบัติตาม
- ให้ความร่วมมือและสนับสนุน ฯลฯ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึง ประสิทธิภาพของการโฆษณาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทางสื่อโทรทัศน์ และใช้เป็นแนวทางการผลิตโฆษณา เพื่อรณรงค์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม
2. ทำให้ทราบถึงความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของประชาชน กับความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งสามารถใช้เป็นแนวทาง ในการกำหนดเนื้อหาของโฆษณาให้สอดคล้องกับคุณลักษณะของผู้รับสาร
3. ทำให้ถึงความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับข่าวสารทั่วไป และข่าวสารที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม
4. ผลการวิจัยจะเป็นข้อมูลเบื้องต้น และเป็นแนวทางในการผลิตสื่อโฆษณา เพื่อการรณรงค์อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย